

Olcsó húsnak híg a leve?

Az Európai Unió és a Dél-amerikai Közös Piac agrár-környezetvédelmi modellje az EU-Mercosur szabadkereskedelmi megállapodás tükrében

Báló András

Összefoglalás

Versenyképességünk, külkereskedelmi exporttöbbletünk fenntartása érdekében a KAP 2020 utáni jövőjéről folyó vita során kiemelt fontossággal bírt versenytársaink lehetőségeinek, agrárpolitikai rendszereinek feltérképezése. A szerző kutatásának célja, hogy a KAP és a Mercosur agrárpolitikájának összehasonlító elemzése által inputokkal szolgáljon a KAP jövőjéről, továbbá az EU-Mercosur szabadkereskedelmi megállapodás ratifikációjáról folyó vitához. A mű a kritikai diskurzuselemzés módszerét alkalmazza, a dokumentumanalízist célzott, félig strukturált, szakmai interjúkkal egészíti ki. Munkájában a szerző előbb Phil Hogan EU-s mezőgazdasági és vidékfejlesztési biztos 2014-2019 közötti politikai diskurzusát vizsgálja 20 beszéd elemzése révén, melyek alapján bemutatja, Hogan politikai beszédeiben miként is nyilatkozott a mezőgazdaság környezetvédelemben betöltött szerepe, illetve az agrár-külkereskedelem jövője kapcsán. Röviden végigtekinti továbbá a Mercosur 8. sz. Munkacsoportjának üléseiről a fenti periódusban készített kilenc akta kommunikációját. A szerző ezt követően négy, általa készített mélyinterjút mutat be a magyar, az összeurópai, illetve a dél-amerikai agrár-környezetvédelem jelenlegi helyzetéről, a szabadkereskedelmi megállapodás utáni jövőjéről, lehetséges fejlődési irányairól. Hipotézise szerint az EU-Mercosur szabadkereskedelmi tárgyalások elhúzódásának fő oka, hogy a két integráció agrárpolitikája a környezetvédelmi intézkedések terén igen jelentős különbségeket mutat és ez a mezőgazdasági politikáért felelős döntéshozók diskurzusában is érezhetően visszaköszön.

Kulcsszavak: agrárkereskedelem, Közös Agrárpolitika, agrár-környezetvédelem

JEL: Q15, Q17, Q18, Q56

Do you pay dearly if you buy cheaply?

Agri-environmental models of the European Union and the Southern Common Market in the light of the EU-Mercosur free trade agreement

Abstract

In order to maintain our competitiveness and our foreign trade export surplus, mapping the opportunities and agricultural policy systems of our competitors was of particular importance during the discussion about the future of the CAP after 2020. The aim of the author's research is to provide inputs for the debate on the future of the CAP and the ratification of the EU-Mercosur free trade agreement through a comparative analysis of the CAP and the agricultural policy of the Mercosur. The paper uses the method of critical discourse analysis and complements the document

analysis with targeted, semi-structured, in-depth interviews. In his work, the author first examines the political discourse of EU Commissioner for Agriculture and Rural Development Phil Hogan between 2014-2019 through the analysis of 20 speeches, on the basis of which he shows how in his political speeches Hogan spoke about the role of agriculture in environmental protection and the future of foreign agricultural trade. He briefly reviews the communication of Mercosur's Working Group No. 8 in nine files on meetings of the working group in the above period too. The author then presents four in-depth interviews he conducted about the current situation of Hungarian, European, and South American agri-environmental protection, its future, and possible directions for development after the free trade agreement. According to its hypothesis, the main reason for the delay in the EU-Mercosur free trade negotiations is that the agricultural policies of the two integrations show very significant differences in terms of environmental protection measures, and this is noticeably reflected in the discourse of the decision-makers responsible for agricultural policy.

Keywords: *agricultural trade, Common Agricultural Policy, agricultural environmental protection*

JEL: *Q15, Q17, Q18, Q56*

Bevezetés

A népesség növekedése és az étkezési szokások változása okán a mezőgazdaság az emberiség közös jövőjének egyik kulcságazata lesz. 2050-re a világ élelmiszertermelésének úgy kell megkétszereződnie, hogy közben olyan kihívásokkal néz szembe, mint a klímaváltozás, és ennek nyomán a biológiai sokféleség, a talaj-, és a vízminőség csökkenése. Az éghajlatváltozással szemben az európai fogyasztók a mezőgazdaságtól is egyre komolyabb fellépést várnak, melynek hatására az Európai Unió agrárpolitikája, a Közös Agrárpolitika (KAP), igen jelentős változásokon megy keresztül. A szektor fontosságát már az európai integrációs folyamat kezdetén felismerték, az pedig mára valódi sikerágazattá vált. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy az Európai Uniónak a világban számos kihívója akad az agrárium terén. Fontos versenytársa például az Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay és Venezuela (utóbbi jelenleg felfüggesztett tagsággal) által alkotott Dél-Amerikai Közös Piac (Mercosur), ahol az európai integrációs folyamathoz hasonlóan, a mezőgazdaság már a kezdetektől fogva lényegi kérdés. Cikkemet egy hipotézisre építettem, és a következőkben ez alapján mutatom be az Európai Unió Közös Agrárpolitikáját, és hasonlítom össze a világ egyik legjelentősebb integrációs szervezete, a Dél-amerikai Közös Piac mezőgazdasági politikájával. Feltevélesem szerint az EU-Mercosur szabadkereskedelmi tárgyalások elhúzódásának fő oka, hogy a két integráció agrárpolitikája a környezetvédelmi intézkedések terén igen jelentős különbségeket mutat és erre a 2014-2019-es Juncker-bizottság Közös Agrárpolitikáért felelős legfőbb döntéshozójának, Phil Hogan Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Biztos politikai diskurzusából, illetve a Mercosur 8. sz. Munkacsoportjának kommunikációjából is egyértelműen következtethetünk. Munkámban egy két lépésből álló metodika alapján dolgozom.

Először Phil Hogan agrárbiztos 2014-2019 közötti politikai diskurzusát vizsgálom. Munkámban a biztos összesen 20 beszédét vizsgálom, melyek alapján bemutatom, Hogan politikai beszédeiben miként is nyilatkozott a mezőgazdaság környezetvédelemben betöltött szerepe, illetve az agrár-külkereskedelem jövője kapcsán. Röviden végigtekintem továbbá a Mercosur 8. sz. Munkacsoportjának üléseiről a fenti periódusban készített kilenc akta kommunikációját. Második lépésként végezetül négy, általam készített mélyinterjút mutatok be a magyar, az összeurópai, illetve a dél-amerikai agrár-környezetvédelem jelenlegi helyzetéről, a szabadkereskedelmi megállapodás utáni jövőjéről, lehetséges fejlődési irányairól. Az EU és a Mercosur 2019. júniusban átfogó szabadkereskedelmi

megállapodásról állapodtak meg. A két gazdasági tömörülés az importált árukra kivetett vámok fokozatos csökkentésével a kétoldalú kereskedelem mintegy 90 százalékát teljes mértékben liberalizálná, mely igencsak kedvező feltételeket biztosítana a két blokk exportorientált vállalatainak. A megállapodás „vegyes megállapodás”, mely érinti az egyes EU-tagállamok hatáskörét, így azt valamennyi tagállam kormányának és parlamentjének, továbbá az Európai Parlamentnek és az Európai Unió Tanácsának is ratifikálnia kell (Doga Karatepe et al. 2020: 3). E ratifikáció egyes tagállamok ellenállása okán mindkét országcsoportban kérdéses (ibid.: 4). A megállapodás várhatóan elmélyítene Argentína és Brazília nyersanyagexport-szakosodását, miközben erősítené az EU közepes- és csúcstechnológiás termékek exportőreiként betöltött pozícióját. Ez végső soron a nemzetközi kereskedelem komparatív előnyökre épülő rendszerének további megszilárdulását eredményezné (Olivera–Villani, 2017 in Doga Karatepe et al. 2020: 20). Amint azt Sinabell et al. (2020) szakirodalmi áttekintése is megállapítja (19. old.) a legtöbb szakértő az EU-n belül a feldolgozóipart, míg a Mercosur esetében az agrárszekort látja a megállapodás fő haszonélvezőjének. Ennek nyomán a nagy exportambíciókkal rendelkező iparágak, mint például az autó- és autóalkatrész-ipar, teljes mértékben támogatják a megállapodást, míg a mezőgazdasági szektor a bevételkieséstől való félelem miatt ellenzi azt (Grieger, 2019 in Sinabell et al.: 19). Az agrárszektorban azonban vannak olyan alágazatok (például a bor- és tejipari egyesületek), amelyek támogatják a megállapodást, mert a Mercosur-országokban potenciális célpiacot látnak termékeik számára. Az egyezmény támogatói azzal érvelnek, hogy az egyezmény felpezsdítené az európai gazdaságot, különösen az olyan államok számára, mint Spanyolország és Németország. További érvként szokott elhangozni, hogy a megállapodást potenciálisan diverzifikálhatja a kereskedelmi partnereket is, csökkentve a függőséget Oroszországtól és Kínától és Oroszországtól. Az európai mezőgazdasági termelők jelentős része azonban attól tart, hogy az olcsóbb, rosszabb minőségű importtermékek áradata nem felel meg a szigorú uniós előírásoknak (Fernandez Saralegui, 2024: 140–141).

Környezetvédelem a Közös Agrárpolitikában

A Közös Agrárpolitika reformjáról szóló megállapodást a tagállamok 2021. december 2-án hagyták jóvá. Az új jogszabályok végül 2023. január 1-jén léptek hatályba és „a termelőtől a fogyasztóig” stratégiára és a biodiverzitási stratégiára is építenek. A 2023 és 2027 közötti időszak Közös Agrárpolitikája 10 fő célkitűzés köré épül, melyek között szerepel az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedések meghozatala, a környezet védelme, ill. a tájak és a biológiai sokféleség megőrzése is. Valamennyi tagország saját nemzeti KAP stratégiai tervet dolgozott ki, melyben felvázolták, hogyan járulnak majd hozzá a tíz konkrét célkitűzés megvalósításához (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu). Az egyes tagállamok KAP stratégiai tervei összhangban állnak nemzeti környezetvédelmi és éghajlat-politikai jogszabályaikkal is. Kiemelendő, hogy terveiben valamennyi tagországnak az előző programozási időszakhoz képest ambiciózusabb éghajlat-politikai és környezetvédelmi célokat kellett felvázolnia, környezetvédelmi és éghajlat-politikai jogszabályai módosításakor pedig valamennyiüknek terveiket is aktualizálniuk kell. A 2021-2027 közötti KAP kedvezményezettjeinek szigorúbb kötelező kritériumoknak kell eleget tenniük ahhoz, hogy kifizetéseiket kézhez kapják. A zöld szempontok ugyanakkor a vidékfejlesztési forrásokban is erőteljesen megjelennek, hiszen e pénzek legalább 35%-át olyan intézkedésekre kell felhasználni, amelyek ösztönzik az éghajlat, a biodiverzitás és a környezet védelmét, valamint az állatjólét javítását. A zöldség- és gyümölcságazatban az operatív programoknak kiadásaik legalább 15%-át a környezet védelmére kell költeniük. Összességében a KAP költségvetésének

40%-át olyan intézkedésekre kell felhasználni, amelyek az éghajlat-politika szempontjából relevánsak, és határozottan elősegítik annak az Unió által vállalt általános kötelezettségnek a megvalósulását, mely szerint az EU-s többéves pénzügyi keret futamidejének végére az EU-s költségvetés 10%-ának biológiai sokféleséggel kapcsolatos célkitűzések megvalósítását kell szolgálnia (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu). Az Európai Unió számára a Mercosur korántsem tartozik a legfontosabb külkereskedelmi partnerek közé, hiszen onnan az EU importjának csupán 2,2 százaléka származik, exportjának pedig csupán 2,3%-a irányul a dél-amerikai országcsoportba (Doga Karatepe et al. 2020: 3). 2018-ban az Unió exportjának 84,1 százalékát ipari termékek tették ki. Ebben a gépek és szállítóeszközök 41,6 százalékot, míg a vegyi anyagok és egyéb kapcsolódó termékek 26 százalékot képviseltek (ibid.: 4).

Környezetvédelem a Mercosur agrárpolitikájában

A Mercosurnak jelenleg öt teljes jogú (Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay és Venezuela), és hét társult tagja van (Bolívia, Chile, Kolumbia, Ecuador, Guyana, Peru és Suriname). Megjegyzendő azonban, hogy Venezuelát minden, tagsághoz kapcsolódó joga és kötelezettsége alól felmentették, tagságát felfüggesztették, míg Bolívia tagjelölt ország, teljes jogú tagként történő csatlakozása folyamatban van (<https://www.mercosur.int/quienes-somos/paises-del-mercotur/>). A Mercosur világos célokkal jött létre: a régió belüli kereskedelem növelése, közös piac létrehozása és a külföldi közvetlentőke-befektetések (FDI) még nagyobb arányú bevonása a gazdaságilag fejlettebb régiókból (Lehoczky, 2022: 786). A két blokk környezetvédelmi politikái közötti lényeges különbség, hogy míg az Európai Unióban a környezetvédelem célkitűzései valamennyi szektoron átívelnek, így azokat az oktatáspolitikában ugyanúgy figyelembe kell venni, mint a kohéziós beruházásoknál, vagy a Közös Agrárpolitikában, addig a Mercosurban jóval kevesebb jogi kötőerővel bíró környezetvédelmi intézkedést találunk. López Ramírez et al. (2014) szerint a Mercosurban a környezetvédelem továbbra is alárendelt a kereskedelempolitikai megfontolásoknak. A Dél-amerikai Közös Piac országaiban a környezetvédelem kérdése alapvetően az 1992-es riói környezetvédelmi csúcstól kezdődően került előtérbe. Torres – Díaz (2011) azonban kiemeli, „a részes államok környezetvédelmi hatóságai nem integrálódnak. [...] Az integráció továbbra is a kereskedelem alapján működik.” (Torres – Díaz, 2011 in López Ramírez et al. 2014: 461). Jóllehet a Mercosur-országok már 1998-tól elkezdi egy Kiegészítő Környezetvédelmi Jegyzőkönyv (Protocolo Adicional de Medio Ambiente) kidolgozását, e munkálatok csak 2001-ben, a Környezetvédelmi Keretmegállapodás (Acuerdo Marco sobre Medio Ambiente) elfogadásával értek révbé. Torres – Díaz (2011) szerint azonban a keretmegállapodás nem több a jó szándék pusztá kifejezésénél, figyelembe véve, hogy az „még arról sem tesz említést, hogy a célok elérését milyen módon kíváná elősegíteni, mellőz bármely utalást az alkalmazandó eljárásokra, egyértelmű, operatív eszközök nélkül pedig nyilván nem is lesznek ösztönző cselekvések” (Torres – Díaz, 2011 in López Ramírez et al. 2014: 461).

Összességében a Mercosur környezetvédelmi intézkedései kimerülnek a nemzeti környezetvédelmi szabályozások összehasonlításában, a különbségek, aszimmetriák feltérképezésében, harmonizációjában, valamint a belső és külső versenyt negatívan torzító szabályok lebontásában. A Mercosur a kereskedelmet mintegy a természetnél is jobban védi, amiben egyaránt megjelenik az importőrök félelme (a protekcionista politikáktól, szabályozásoktól), valamint az exportőrök aggodalma (a meg nem engedett verseny szabályaitól, pl. az ökológiai dömpinget illetően) is (Gligo, 1996). A Környezetvédelmi Keretmegállapodás jóllehet célul tűzi ki a környezetvédelem integrálását a szektorális politikákba, továbbra is a kereskedelempolitikát részesíti előnyben. Kína után az Európai Unió a Mercosur második legfontosabb külkereskedelmi partnere, az európai országok így

a megállapodástól egyúttal piaci részesedésük növelését is várják (Doga Karatepe et al. 2020: 3). A Világbank 2019-ben mind a négy Mercosur tagállamot magas jövedelmű országnak minősítette, mely új besorolás kizárta őket az EU általános preferencia rendszeréből (GSP). Ily módon az EU-ba irányuló exportjukra magasabb vámok vonatkoznak. A Mercosur elsősorban (2018-ban exportjának több mint 70 százalékában) nyersanyagokat exportál az Unióba. Ennek 2018-ban valamivel több, mint fele élelmiszer és állati eredetű termék, a többi ásványi nyersanyag volt (Barrett et al. 2001 in Doga Karatepe et al. 2020: 4). Az EU teljes mezőgazdasági termékimportjának 14,2 százalékát teszik ki Mercosur-országokból származó agrártermékek (ibid.: 5).

Környezetvédelem az Európai Bizottság nyilatkozataiban

Amint azt írásom módszertani fejezetében is elárultam, megvizsgáltam Phil Hogan Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Biztos 2014-2019 között elhangzott beszédét, a következőkben pedig bemutatom e kutatásaim eredményeit. Figyelembe véve, hogy az agrárpolitika jórészt közösségi hatáskörbe tartozik, a tagállami vizsgálódások esetünkben hamis eredményekre vezetnének, fragmentált képet mutatnának. Phil Hogan agrárbiztos nyilatkozatainak elemzése révén azonban az agrár-környezetvédelmi intézkedések, a zöld architektúra helyzetét illetően egy jóval letisztultabb képet kaphatunk.

Mielőtt azonban ezt megtenném, sajnos meg kell állapítanom, hogy a vizsgálódás során több nehézségbe is ütköztem. Jóllehet a beszédek kiválasztásakor eredetileg olyan nyilatkozatokat kívántam választani, melyeknek címe, vagy annak a rendezvénynek a címe, ahol azok elhangoztak utal arra, hogy azokban az agrár-környezetvédelmi intézkedések is napirendre kerültek, ezt a rendelkezésre álló uniós adatbázis sajnos nem tette lehetővé. 2017 második-harmadik negyedétől kezdődően ugyanis az Európai Bizottság adatbázisa a beszédek eredeti formájukban nem hozta nyilvánosságra. Ennek okán, míg 2017. márciusig viszonylag egyenletesen elosztva, negyedévente egy-egy viszonylag releváns nyilatkozatot vizsgálhattam, ez 2017. áprilistól a biztos mandátumának végéig terjedő időszakban sajnos nem volt lehetséges. Ez utóbbi periódusban így internetes keresésekre voltam kénytelen hagyatkozni, melyek, noha a legtöbb esetben nem hivatalos, bizottsági feljegyzésekre mutattak, a biztos által elmondottakat sok esetben vélhetően jóval szöveghűbben adták vissza. Ennek fő oka, hogy a Bizottság által működtetett adatbázisba Hogan beszédeinek gondolati elemekre tagolt, ún. bullet point-okba szedett vázlatai kerültek feltöltésre, melyeket felszólásaikor a biztos vélhetően még az utolsó pillanatban is módosított. További problémát jelentett, hogy e keresések révén a korábbi, negyedévek közötti egyensúlyt sem tudtam fenntartani, hiszen azt a találatok nem követték, így míg például 2018 második negyedére vonatkozóan két beszédet is elemeztem, ugyanezen év utolsó negyedére keresésem nem adott megbízható találatot.

Végül, de nem utolsó sorban látnunk kell azt is, hogy a 2014-2019-es évek viszonylatában Hogan mandátuma is valamelyest egyenlőtlenül oszlik el, 2014 negyedik negyedében kezdődik, és nem egészen 2019 végéig tart. Kutatásomban így módon 2014-re vonatkozóan csupán egy nyilatkozatot, míg a 2019-es év kapcsán három beszédet vizsgáltam meg. 2019 esetében az internetes keresés során ugyancsak a fent említett problémába ütköztem, az 2019 harmadik negyedére nem eredményezett találatot. Az egyes beszédek az irodalomjegyzékben a könnyebb hivatkozás érdekében egyedi kóddal láttam el. Ebben a COM rövidítés a bizottságot, míg a Q1-Q4 kódok az egyes negyedeket jelölik. 2017, 2018 és 2019 azon negyedéiben, melyek tekintetében, az internetes keresés fent említett torzításainak ellensúlyozása érdekében több beszédet is vizsgálnom kellett, az egyes beszédek között a kód végi /1, ill. /2 jelöléssel tettem különbséget. Megjegyzem, az egyes

szavak gyakoriságának vizsgálata során többnyire szócsaládokat kutattam, így például a versenyképesség (competitiveness) kifejezésnél annak előfordulási gyakoriságába a versenyképes (competitive) melléknév gyakorisága is bekerült. E főszabály alól csak azokban az esetekben tettem kivételt, mikor kizárólag csak az adott szakkifejezés gyakoriságát kívántam mérni, úgy mint például a Fenntartható Fejlődési Célok (Sustainable Development Goals), vagy a termeléshez kötött önkéntes támogatás (voluntary coupled support) tekintetében.

A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Biztos diskurzusában legtöbbször a termeléshez (production) kötődő szavak, kifejezések fordulnak elő. Ugyan előfordulási arányaikban jóval lemaradva, ezt a környezetvédelemhez szorosabban-lazábban kötődő olyan kifejezés-csoportok követik, mint környezet (environment), fenntarthatóság (sustainability), és klíma (climate). Megállapításom szerint ezen túlmenően a biztos az előbbiekhöz hasonló arányban használta az innovációval (innovation), illetve a piaccal (market) kapcsolatos szavakat, kifejezéseket. Ez véleményem szerint nem véletlen. Ahogy az nyilatkozataiban is kitűnik, Hogan 2016-tól kezdődően egyfajta „diplomáciai offenzívába” kezdett és az Európai Unió agrárexport-piacainak bővítése érdekében olyan távoli országokba is ellátogatott, mint Mexikó, Kolumbia, vagy Kína. Véleményem szerint az ehhez hasonló látogatásai során elhangzó beszédek kiemelt figyelmet érdemelnek. Kutatásomhoz e nyilatkozatai közül kettőt választottam, 2016. február 8-án, Bogotában (COM/2016/Q1), illetve 2016. június 3-án Hszianban (COM/2016/Q2) megtartott beszédét. Jóllehet ugyan e „diplomáciai offenzíva” későbbi beszédeinek kutatása az adatbázis fent említett hiányosságai okán sajnos nem volt lehetséges, a KAP környezetvédelmi intézkedései e felszólalásokban is többször megjelennek. Amennyiben a biztos által képviselt agrárpolitikai diskurzust kategorizálni kívánjuk, akkor azt egyfajta vegyes, neomerkantilista-multifunkcionalista kommunikációs irányként írhatjuk le, melyet kitűnően jellemez a Hogan által is többször hangoztatott szlogen: A legfontosabb kihívás az, hogyan lehet többet termelni kevesebb felhasználásával! (COM/2014/Q4, COM/2015/Q1; COM/2015/Q2; COM/2015/Q4; COM/2017/Q2)

Ezek szerint a bevezetőben említett problematikát Hogan is világosan látja, és kijelenti a mezőgazdaság központi feladata, hogy – a növekvő világnépesség ellátása érdekében – úgy termeljen többet, hogy közben fenntartható marad, és zöldebbé válik. Ebben fő szövetségeseit a gazdáknak látja, akikre „reneszánsz emberekként” tekint (COM/2014/Q4), és akiket a „termőföld gondnokainak” (COM/2015/Q2, COM/2015/Q4) nevez. Megfogalmazása szerint ők a környezetvédelmi célok igazi végrehajtói, a mi „csizmáink a földön” (COM/2017/Q1/2; COM/2017/Q3). Hogan állítása szerint gazdasági fenntarthatóság nem lehetséges környezeti fenntarthatóság nélkül (COM/2015/Q1), a jó gazdálkodás pedig számára a fenntartható gazdálkodással egyenlő (COM/2015/Q1; COM/2016/Q1). A szűkös erőforrások fenntartható használata és a gazdasági tevékenység nem zárják ki egymást, melyet mi sem bizonyít jobban, mint a körforgásos gazdaság modellje (COM/2017/Q1/2). Kiemeli, az európai gazdáknak több esetben a világ legszigorúbb környezetvédelmi, állatjóléti, növényvédő szerhasználati és állat-gyógyszerezési szabályainak kell megfelelniük (COM/2016/Q1). A biztos a klímaváltozást és az azzal járó környezeti hatásokat (szárazság, áradások, vízhiány, élőhelyek és biodiverzitás csökkenése, szélsőséges időjárási események), valamint a globális népességnövekedést tekinti a 21. század legnagyobb kihívásainak (COM/2016/Q1). E képet valamelyest árnyalja COM/2017/Q1/2 sz. beszédében és kijelenti, egyaránt figyelembe kell venni azok aggályait, akik szerint a zöldítés teljesítménye javításra szorul, és azokét, akik szerint az a gazdákra és a mezőgazdasági termelésre túl nagy terhet ró (COM/2017/Q1/2). A világnépesség növekedése okán a biztos szerint a termelés visszafogása nem megfelelő válasz a kibocsátás csökkentésére és olyan az éghajlatváltozás hatásait csökkentő intézkedéseket kell előnyben részesítenünk, melyek nem ássák alá a termelési potenciált. Ebben elsődleges szerepe van az új technológiáknak, különös tekintettel a precíziós gazdálkodásra

(COM/2018/Q1). Jóllehet a klímaváltozás elleni küzdelem és a környezet, a táj és a biodiverzitás megóvása a jövő Közös Agrárpolitikájának 9 fő célkiűzése között is szerepel (COM/2019/Q1), a klímaváltozás ellen a tagállamok más-más intézkedésekkel is felléphetnek, nincs minden tagállam számára egyaránt megfelelő megoldás (COM/2018/Q1).

Az agrárbiztos kereskedelempolitikával kapcsolatos nyilatkozataiban mindazonáltal elsősorban élelmiszerbiztonsági, állatjóléti szempontok érhetők tetten. Hogan Lisszabonban elmondott COM/2016/Q3 sz. beszédében leszögezte, az állatjóléti és élelmiszerbiztonsági gyakorlatokat az Egyesült Államokból és a Mercosur-ból érkező termékek európai piacra való hozzáféréseinek vizsgálatakor is figyelembe kell venni (COM/2016/Q3). A Mercosur esetében a mezőgazdaságot Hogan a dél-amerikai országcsoporthoz offenzív érdekeként definiálta (COM/2016/Q3). A biztos kiemelte, fontos, hogy a kereskedelempolitikai tárgyalások során az Unió egy emberként képviseltesse magát (COM/2016/Q3). Vélhetően a nagyvállalati érdekek kiszolgálása, valamint a piaci sokkok elkerülése érdekében (COM/2017/Q3) többször is hangsúlyozta, a Bizottság elszántan dolgozik az Unió agrár-élelmiszeripari termékei exportpiacainak bővítésén (COM/2016/Q3). Ezen túlmenően a korábban említett „diplomáciai offenzíva” is többször megjelent Hogan beszédeiben (COM/2016/Q3; COM/2017/Q3). Hozzátette, az európai standardok tiszteletben tartásához mindvégig ragaszkodni fog (COM/2016/Q3; COM/2017/Q3), és azokat szerte a világban népszerűsíteni kívánja (COM/2016/Q3). A szabadkereskedelmi megállapodás fenntarthatósággal kapcsolatos fejezete megerősíti, hogy a fenntartható fejlődés gyakorlatát be kell építeni a felek közötti kereskedelmi kapcsolatokba is. Ezt a szempontot a Bizottság is gyakran kiemelte, és az a nyilvános vitákban is rendre előtérbe került. A fejezet 2. cikke kimondja, hogy a felek a kereskedelem vagy a befektetések előmozdítása céljából sem vonhatják ki magukat a munkaügyi és környezetvédelmi jogszabályok alkalmazása alól (Doga Karatepe et al. 2020: 21). A „Kereskedelem és fenntartható fejlődés” fejezet ráadásul kötelezi a szerződő feleket a többoldalú környezetvédelmi megállapodások – köztük a Párizsi Megállapodás – fenntarthatósági céljainak tiszteletben tartására, mely többek között erdő újratelepítési kötelezettségeket is tartalmaz (ibid.: 25).

Környezetvédelem a 8. sz. Munkacsoport – Mezőgazdaság nyilatkozataiban

A 8. sz. Munkacsoport a Mercosur mezőgazdasági kérdésekben döntéshozatali jogkörrel nem, csupán konzultatív szereppel bír, technikai szerve. Jóllehet kutatásaim megkezdésekor eredetileg a Családi Mezőgazdasági Szakgyűlés nyilatkozatait kívántam vizsgálni, az argentin Nemzeti Agrártechnológiai Intézet (INTA) kutatójával folytatott megbeszélés során kapott iránymutatásnak megfelelően, választásom végül a 8. sz. Munkacsoport vizsgálatára esett. Jelen fejezetben, némi módosításokkal, az Európai Bizottság nyilatkozataival foglalkozó fejezetben alkalmazott módszertanból indulok ki. A megfelelő összehasonlíthatóság érdekében ez alkalommal is a 2014-2019 közötti időszakot veszem górcső alá, azonban – tekintve, hogy a Mercosur esetében nincs olyan, Phil Hogan biztoshoz hasonló személyiség, aki egymaga a Dél-Amerikai Közös Piac agráriumának egészét képviselhetné – nyilatkozatok, beszédek helyett most a Munkacsoport által kiadott aktákat elemzem. Az analízis során mindazonáltal sajnos itt is több nehézségbe ütköztem. Ugyan a fent említett periódusban összesen tíz ülésre is sor került, a Munkacsoport Buenos Aires-ben megrendezett, XLIX. ülésének dokumentumai a Mercosur internetes adatbázisába (<https://documentos.mercosur.int/>) nem kerültek feltöltésre. Elemzésemben az egyes megbeszélések összefoglalóját vizsgálom, melyeket a jelenlévő tagállamok képviselői aláírásukkal is hitelesítettek. Figyelembe véve, hogy tömörsé-

güknél fogva a politikai diskurzus vizsgálatára ezen iratok kevésbé nyújtanak lehetőséget, munkámban elsősorban a tárgyalt témákat, együttműködési területeket dolgozom fel, az aktákra pedig azok eredeti számozása alapján hivatkozom.

Meglátásom szerint Phil Hogan agrárbiztos nyilatkozataival ellentétben a 8. sz. Munkacsoport üléseiről készített aktákban a környezetvédelemhez szorosan kapcsolódó témák aránylag kevés alkalommal fordulnak elő. Az olyan, a tágan értelmezett agrár-környezetvédelemmel kapcsolatban álló tárgykörök, mint a növény-, és állategészségügy valamennyi szövegben, meglehetősen nagy hangsúllyal vannak jelen és a Munkacsoport napirendjére esetenként további az agrár-környezetvédelemmel kapcsolatos témák is felkerülnek, úgy, mint például az erdészet, Uruguay javaslatára, a MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/16 sz. aktában, az élelmiszerbiztonság a két egyazon, MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/14 számozású aktában, valamint a genetikailag módosított élőlények a MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 02/18, MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/19, ill. a MERCOSUR/SGT N° 8/ATA N° 02/19 sz. dossziékban. Szinte valamennyi ülésen megjelent továbbá a borászat témaköre, és viszonylag gyakoriak voltak a termeléshez kapcsolódó szavak, kifejezések. Egyértelműen kitűnik azonban, hogy az agrár-környezetvédelem kérdésköre a vizsgált időszakban szinte alig került a Munkacsoport napirendjére, ami arra enged következtetni, hogy annak szabályozása, előmozdítása nem is tartozott a szervezet prioritásai közé. Ezen irányvonalat követi az is, hogy a szabadkereskedelmi megállapodás az EU által korábban aláírt hasonló megállapodásokhoz képest enyhített az elővigyázatosság elvén, mivel az nem az „Egészségügyi és növény-egészségügyi intézkedések”, hanem a „Kereskedelem és fenntartható fejlődés” fejezetben kerül kimondásra, ez utóbbira pedig nem vonatkozik a megállapodás általános vitarendezési mechanizmusa (Grieger, 2019 in Doga Karatepe et al. 2020: 21). A fenntarthatósági kérdésekkel kapcsolatos vitarendezés eljárása szerint, ha az EU vagy a Mercosur nem tartja be a szabályokat, bármelyik fél hivatalos kormányközi egyeztetést kérhet, és ha a konzultációk sikertelenek, független szakértői bizottság hozható létre. További szankciók bevezetése azonban nem tervezett (Doga Karatepe et al. 2020: 21). A megállapodás 2. cikke azt is rögzíti, hogy „egyik fél sem alkalmazhatja a környezetvédelmi és a munkajogot oly módon, mely a kereskedelem rejtett korlátozását vagy indokolatlan vagy önkényes megkülönböztetését jelentené” (ibid.). A megállapodás a kereskedelmi kiváltságok visszavonását jelen állapotában ráadásul még természetpusztítás esetén sem teszi lehetővé, hiszen a kereskedelmi kedvezmények ilyen jellegű felfüggesztését az országok a Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organization – WTO) vitarendezési mechanizmusa ("Kereskedelem és fenntartható fejlődés" fejezet) segítségével könnyen megtámadhatnák (Doga Karatepe et al. 2020: 23).

Interjúk az EU-Mercosur szabadkereskedelmi megállapodás és az agrár-környezetvédelmi intézkedések kapcsán

Kutatásom zárásaképpen, hipotézisem verifikálására, jelen fejezetben interjúk segítségével teszek kísérletet. Kvalitatív interjútervet készítettem, és a kérdéseket minden egyes alkalommal a megkérdezett személy(ek) szakterületéhez, felkészültségéhez igyekeztem igazítani. Ily módon, tekintettel arra, hogy az interjúk során egy részben azonos kérdéssor mentén haladtam, azok részben összehasonlíthatóak maradtak. Kutatásomhoz összesen négy mélyinterjút készítettem: „A”-val, az argentin Nemzeti Agrártechnológiai Intézet (INTA) kutatójával, „B”-vel, Magyarország Buenos Aires-i Nagykövetségének munkatársával, „C”-vel, Magyarország Buenos Aires-i Nagykövetsége egy másik munkatársával, valamint egy páros interjút „D”-vel és „E”-vel az Agrárminisztérium agrár-környezetvédelemmel foglalkozó munkatársaival. A megbeszélések során két, struktúrájában azo-

nos, azonban eltérő fókuszú kérdéssort alkalmaztam, melyek az interjúhelyzettől függően rövidültek, vagy bővültek. Az interjúk közötti legfőbb különbség azok fókuszában érhető tetten, míg ugyanis „D”, és „E” esetében alapvetően a Közös Agrárpolitika agrár-környezetvédelmi intézkedései felől érdeklődtem, és az EU-Mercosur szabadkereskedelmi megállapodást az Európai Unió szempontjából vizsgáltuk, „A”, „B” és „C” esetében éppen ellenkezőleg, a Mercosur agrár-környezetvédelmi intézkedései felől kérdezősködtem – különösen Argentína és Uruguay, azaz a Mercosur egy nagyobb, és egy kisebb tagállama vonatkozásában – továbbá a szabadkereskedelmi megállapodást illetően is alapvetően annak dél-amerikai hozadékait vettük górcső alá. A *GMO-termelést* illetően a szakértők lényeges törésvonalakat sem az Európai Unióban, sem a Mercosur-tagállamok között nem tapasztaltak. „D” szerint a GMO-termeléssel kapcsolatos tagállami különbségek nem játszottak különösebb szerepet a Közös Agrárpolitika jövőjéről folyó tárgyalások során, „B” és „C” szerint pedig a kérdés a Mercosurban sem volt tematizált. „B” és „C” sejtését „A” is megerősítette, az agrár-környezetvédelem és a GMO-k szerinte sem vitatéma a Mercosur-országok viszonylatában, jelentőségük csekély. A termelés fontossága megelőzi a környezetvédelmét. Argentína valamelyest jobban érzékeli a problémát, de ez nem jelenti azt, hogy az ellen szabályozással tesz is valamit. A kutató reméli, hogy a környezetvédelem fontossága nőni fog, aminek akkor van esélye, ha az egyik tagország nemzeti politikáiban felkarolja az ügyet, és ehhez később a többi állam is csatlakozik. A társadalmi nyomás, illetve az Argentínából importáló országok által támasztott követelmények okán álláspontja szerint a jövőben előtérbe kerülhet a környezetvédelem.

Erős mindazonáltal a nemzetközi agrárlobbi, és a vetőmag forgalmazók nyomásgyakorlása is annak érdekében, hogy Argentína továbbra is fenntartsa a GMO-termelést. Lényeges különbség tapasztalható azonban a két blokk között az *agrár-környezetvédelem társadalmi megítélése* tekintetében. Az EU egészében, ahogy Magyarországon is, a közvélemény támogatja ezen erőfeszítéseket, és azok előmozdítását a világban „erkölcsi kérdésnek” tekinti. A magyar társadalom ugyanakkor érezhetően kevésbé támadja a mezőgazdaságot annak környezeti hatásai okán, és a termékek egészségre való hatását legalább olyan fontosnak tartja, mint azok környezeti lábnyomát. Megjegyzendő továbbá, hogy a WTO-megállapodások is egyre inkább a termeléstől elválasztott támogatási rendszerek felé tolnák az Uniót, ami szintén az agrár-környezetvédelmi támogatások malmára hajthatja a vizet. „B” és „C” szerint a Mercosur-országok társadalmainak túlnyomó többsége ezzel szemben nem tekinthető különösebben környezettudatosnak. E tekintetben Uruguay jelent némileg kivételt, ahol a környezetvédelem, jól felfogott érdekből, politikai prioritássá kezd válni, az új irányvonallal szemben pedig a társadalomnak sincs ellenvetése. Uruguayban a fray bentosi, és a paso de los torosi cellulózüzemek kapcsán komoly társadalmi vita alakult ki, a kormány pedig olyannyira kardinális ügyként tekint a környezetvédelem kérdésére, hogy annak koordinálására egy önálló szakminisztériumot is létrehozott. Fontos azonban megjegyezni, hogy a sajtót, és a lakosságot elsősorban az agráriumtól független környezetvédelmi problémák tartják lázban, úgy mint például az élővizek minőségromlása, a megújuló energiaforrások használata, vagy a 8. sz. Munkacsoport – Mezőgazdaság aktáival foglalkozó fejezetben említett erdőzet, mely problémakör kapcsán a MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/16 sz. dosszié szerint a Munkacsoport 2016. május 24-26. között megrendezett montevideoi ülésén Uruguay egy szakbizottság létrehozását is kezdeményezte. „A” valamelyest pozitívabban látja a kérdést, és szerinte Argentínában a társadalom részéről igenis érezhető nyomás jelentkezik a környezettudatosabb agrártermelés előmozdítása érdekében. Elmondása alapján a fogyasztók egy része a GMO-termelést sem támogatja, míg mások szemmel láthatóan nem foglalkoznak e kérdéssel. E különbség a *fogyasztói magatartásban* is érezhetően visszaköszön. Az Agrárminisztérium munkatársai szerint az európai fogyasztói elvárások kiváltképp heterogének. „D” szerint az európai fogyasztók akár felárat is hajlandóak fizetni olyan hozzáadott értékekért, melyeket fontos-

nak tartanak, legyen szó akár helyi, kézműves, vagy földrajzi árujelzővel ellátott termékekről, minőségügyi rendszerekről, állatjólétről. Fontos megjegyeznünk, hogy ugyan az új kereskedelmi megállapodás előírja, hogy az EU az agrárimport 82 százalékát liberalizálja, egyes ún. „szenzitív” agrártermékekre, melyek termelését Európában különös védelemre érdemesnek tartják, csak részben vonatkoznak a liberalizációs kötelezettségvállalások (Mercosur-EU megállapodás II. fejezet, 8. cikk, 2. melléklet in Doga Karatepe et al. 2020: 5). 350 olyan magas minőségű termék, mint például a parmezán sajt és a müncheni sör (Münchner Bier) földrajzi árujelzők révén az egyezmény hatálya alatt is speciális védelemben részesülnek (Mercosur-EU megállapodás termékspecifikus származási szabályokról szóló fejezete in Doga Karatepe et al. 2020: 6). Természetesen bizonyos földrajzi árujelzőket az EU is tiszteletben tart, így például a brazil Cachaça röviditalét vagy a mendozai bor árujelzőjét (Sinabell et al. 2020: 15). „D” és „E” szerint a magyar társadalmat ezzel szemben egy némileg eltérő, „kettős identitás” jellemzi, és noha a közvélemény-kutatások alkalmával az sokszor egy nemes értékrendet képvisel, piaci döntéseikor sok esetben az árérzékenység és a rövid távú anyagi előnyök döntenek. „D” szerint a közgazdasági elemzések alapvető hibája, hogy amennyiben azok a fogyasztói magatartást is vizsgálják, úgy a fogyasztó teljes körű informáltságából indulnak ki, holott ez nem igazán érvényesül. „E” szerint fontos ugyanakkor látnunk, hogy Európában a társadalom felsőbb rétegeinek életszínvonala az alsóbb rétegek fogyasztását is felfelé húzza, akik viszont e fogyasztási szintet nem képesek ugyanolyan minőségű, környezettudatosan előállított európai termékek megvásárlásával elérni, következésképp akár az olcsóbb, dél-amerikai termékek iránt is keresletet támaszthatnak. „E” szerint ily módon az EU-Mercosur szabadkereskedelmi megállapodás révén végső soron az európai fogyasztás környezeti externáliáit exportáljuk Európán kívülre. „B” ezzel szemben jóval derűlátóbb e kérdésben, szerinte a magyar fogyasztók tudatosabbak annál, mintsem, hogy a Mercosur-ból érkező termékeket vásárolják. Argentínában és Uruguayban viszont az „E” által felvázolt „kettős identitás” egyáltalán nem érhető tetten, a fogyasztók túlnyomó többsége, egy-két kivételtől eltekintve nem környezettudatos, és rendkívül árérzékeny, azaz döntését alapvetően a termék ára határozza meg. „A” szerint az argentin fogyasztók – ugyan nem környezetvédelmi okokból, mint inkább a hazai termelés támogatása érdekében – valamivel tudatosabbak, mint korábban, és ha tehetik, hazai terméket fogyasztanak, e magatartás pedig hosszútávon akár az európai termékek iránti keresletet is csökkentheti.

Hipotézisemre, mely szerint az EU-Mercosur szabadkereskedelmi tárgyalások elhúzódásának fő oka, hogy a két integráció agrárpolitikája a környezetvédelmi intézkedések terén igen jelentős különbségeket mutat, interjúalanyaim eltérő módon reflektáltak. A Mercosur agrárlobbi és az EU agrár-környezetvédelmi normái között „A” szerint is ellentét feszül. „D” utalt feltételezésem helyeségére, és megemlítette, hogy az ilyen jellegű intézkedések fontossága mellett a tárgyalások során a Copa-Cogeca érdekképviseleti szervezet, illetve több természetvédelmi civil szervezet is kiállt, a megállapodás megrengetéséhez azonban még az agrárius, élelmiszeripari, környezeti lobbi együttes ereje sem volt elégséges. „E” szerint helyes lehet a feltételezésem. A nagykövetség munkatársai azonban némileg eltérően vélekedtek. „B” szerint a szabadkereskedelmi megállapodást illetően az Európai Unió kommunikációja elsősorban a fogyasztói érdekek szem előtt tartására, mintsem a környezetvédelemre fókuszált, „C” szerint pedig a környezetvédelmi kritikák az abban érdekelt EU-tagállamok részéről sokkal inkább egyfajta „ürügyet” szolgáltatottak a tárgyalások elhúzására.

Következtetések

Tanulmányom fő célja volt, hogy az Európai Unió Közös Agrárpolitikáját, és a Dél-amerikai Közös Piac mezőgazdasági politikáját összehasonlító elemzésnek vesse alá, így helyezve el a KAP-ot a világ mezőgazdasági politikáinak rendszerében. E vizsgálódásaimban kiinduló hipotézisem szerint az EU-Mercosur szabadkereskedelmi tárgyalások elhúzódásának fő oka az volt, hogy a két integráció agrár-környezetvédelmi fellépése igencsak különbözik, és ez a 2014-2019-es Juncker-bizottság agrárbiztosa, Phil Hogan politikai diskurzusában is érezhetően visszaköszön. Láthattuk, hogy míg az Európai Unió a környezetet egy igen komplex szabályozási rendszerrel védi, a Mercosur környezetvédelmi intézkedései kimerülnek a nemzeti környezetvédelmi szabályozások összehasonlításában, a különbségek, aszimmetriák feltérképezésében, harmonizációjában, valamint a belső és külső versenyt negatívan torzító szabályok lebontásában. Phil Hogan agrárbiztos 2014-2019 közötti politikai kommunikációját egyfajta vegyes, neomerkantilista-multifunkcionalista diskurzusként kategorizáltam. A bevezetőben említett problematikát, miszerint a mezőgazdaság központi feladata, hogy – a növekvő világnépesség ellátása érdekében – úgy termeljen többet, hogy közben fenntartható marad, és zöldebbé válik, Hogan is világosan látja. Hipotézisem részleges igazolására vezettek a megvalósított mélyinterjúk eredményei is. A Mercosur agrárlobbi és az EU agrár-környezetvédelmi normái között az INTA kutatója szerint is ellentét feszül. Az Agrárminisztérium munkatársai szerint helyes lehet a feltételezésem, a diplomatak azonban némileg eltérően vélekedtek. „B” szerint a szabadkereskedelmi megállapodást illetően az Európai Unió kommunikációja elsősorban a fogyasztói érdekek szem előtt tartására, mintsem a környezetvédelemre fókuszált, „C” szerint pedig a környezetvédelmi kritikák az abban érdekelt EU-tagállamok részéről sokkal inkább egyfajta „ürügyet” szolgáltatnak a tárgyalások elhúzására. Látszólag tehát akár igaz is lehet a feltételezésünk, felmerül azonban a kérdés, hogy nem húzódtak-e meg a háttérben mégis olyan más, rejtett érdekek, melyek a környezetvédelmet a tárgyalások lassítására, ahogy azt „C” is megfogalmazta, csupán egyfajta ürügyként használták fel.

Irodalomjegyzék

- Doga Karatepe, I. – Scherrer, C. – Tizzot, H. (2020): Mercosur–EU Agreement: Impact on Agriculture, Environment, and Consumers. *ICDD Working Papers*, Paper No. 27, May 2020, 3-29. <https://doi.org/10.17170/kobra-202005111245>
- Fernandez Saralegui, C. (2024): Az EU-Mercosur kereskedelmi megállapodás nehézségeibe ütközik az európai mezőgazdasági termelők részéről. *Világpolitika és Közgazdaságtan*, 3. évfolyam, 2. szám, 140-141. <https://doi.org/10.14267/VILPOL.2024.02.15>
- Gligo, N. (1996): *Impacto ambiental del Mercosur en la agricultura*. [Kézirat]. Seminario: La agricultura, la alimentación y los recursos naturales en el Mercosur hacia el año 2020, 12 y 13 de septiembre de 1996, Buenos Aires, 1-61.
- Lehoczki, B. (2022): Semi-periphery regionalisms in a changing world order: the case of Mercosur and Visegrad Group. *Third World Quarterly*, VOL. 43, NO. 4, 779–796. <https://doi.org/10.1080/01436597.2021.2024757>
- López Ramírez, M. E. – Díaz-Alba, C. – Ochoa-García, H. – Jiménez-Rodríguez, E. – Bogantes, J. (2014): La agenda ambiental de los sistemas de integración: una mirada desde la ecología política. In: Dr. Preciado Coronado, J. A. (coord.): *Anuario de la integración latinoamericana y caribeña 2010*. New Orleans: University Press of the South; Guadalajara: Ediciones de la Noche, 510 p., 455-477.

Sinabell, F. – Gruebler, J. – Reiter, O. (2020): Implications of the EU-Mercosur Association Agreement for Austria - a preliminary assessment. *FIW-Research Reports*, No. August 2020, 1-70.

Internetes források

- Dél-amerikai Közös Piac: <https://www.mercosur.int/quienes-somos/paises-del-mercosur/> (Letöltés ideje 2024. 02.03.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/14 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/54606_SGT8_2014_ACTA01-Ext_ES.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/14 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/55515_SGT8_2014_ACTA01_ES.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUL/SGT N° 8/ATA N° 01/15 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/57520_SGT8_2015_ATA01_PT.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/16 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/62238_SGT8_2016_ACTA01_ES.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 02/17 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/67158_SGT8_2017_ACTA02_PT.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/18 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/69671_SGT8_2018_ACTA01_ES.PDF (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 02/18 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/70749_SGT8_2018_ACTA02_ES.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUR/SGT N° 8/ACTA N° 01/19 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/72848_SGT8_2019_ACTA01_ES.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Dél-amerikai Közös Piac: MERCOSUL/SGT N° 8/ATA N° 02/19 https://documentos.mercosur.int/simfiles/docreuniones/74967_SGT8_2019_ACTA02_PT.pdf (Letöltés ideje 2020.03.21.)
- Európai Bizottság: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu (Letöltés ideje 2024.02.03.)
- Hogan, P. (2014. november 17.): Agriculture and rural development: powered by innovation - COM/2014/Q4 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPE-ECH_14_1885 (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2015. március 4.): Sustainable Future for EU Farming - COM/2015/Q1
- Hogan, P. (2015. május 8.): Speech by Commissioner Phil Hogan at the G20 Agriculture Ministers Meeting - COM/2015/Q2
- Hogan, P. (2015. augusztus 26.): Extracts from EU Agriculture Commissioner Phil HOGAN Press conference on the State of play of European agricultural markets - COM/2015/Q3

- Hogan, P. (2015. október 15.): Speech by Commissioner Phil Hogan at Closing Event of the Steering Committee for the EU Scientific Programme - COM/2015/Q4
- Hogan, P. (2016. február 8.): Speech by Commissioner Phil Hogan at High Level Event on Sustainable Development - COM/2016/Q1
- Hogan, P. (2016. június 3.): Speech by Commissioner Phil Hogan at G20 Agricultural Ministerial - COM/2016/Q2
- Hogan, P. (2016. szeptember 30.): Speech by Commissioner Phil Hogan at AVEC General Assembly - COM/2016/Q3
- Hogan, P. (2016. október 13.): Speech by Commissioner Phil Hogan at World Food Day Conference - COM/2016/Q4
- Hogan, P. (2017. február 7.): Speech at Farm Europe Event – "A New Ambition for European Agriculture" - COM/2017/Q1/1 https://www.farm-europe.eu/wp-content/uploads/2017/02/07_02_2017-Speech-at-FARM-EUROPE-Event-New-Ambition-for-CAP_3.pdf (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2017. március 28.): Address to the Forum for the Future of Agriculture - Is the Common Agricultural Policy (CAP) fit for the SDG age? - COM/2017/Q1/2 <https://www.agroportal.pt/address-to-the-forum-for-the-future-of-agriculture-is-the-common-agricultural-policy-cap-fit-for-the-sdg-age/> (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2017. április 6.): Speech by Commissioner Phil Hogan at Region of Tuscany Conference on Agriculture and Rural Development - COM/2017/Q2 https://www.toscana-notizie.it/documents/13962821/0/06_04_2017+Speech+at+Tuscany+Regional+Conference_final_3.pdf/eb9402ef-b357-4738-baf5-2ddb53c25fb (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2017. szeptember 22.): Speech by Commissioner Phil Hogan at opening of new Dairygold Campus in Mallow - COM/2017/Q3 https://ec.europa.eu/ireland/news/commissioner-hogan-speaks-at-opening-of-new-dairygold-campus-in-mallow_en (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2018. március 27.): Commissioner Phil Hogan's Speech at Forum for the Future of Agriculture 2018 - COM/2018/Q1 <https://www.ifa.ie/phil-hogans-speech-at-the-ffa-in-brussels-27-march/> (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2018. május 8.): Speech by Commissioner Phil Hogan at the Second Annual Origo Global Forum - COM/2018/Q2/1 http://www.origoglobalforum.com/ftp-assets/docs/origo_speech_hogan.pdf (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2018. június 14.): Speech by Commissioner Phil Hogan at Copa-Cogeca Praesidia - COM/2018/Q2/2 <https://www.ifa.ie/commissioner-phil-hogan-at-copa-cogeca-praesidia-14-june/> (Letöltés ideje 2020.02.03.)
- Hogan, P. (2018. szeptember 3.): Address at Opening of Wageningen University Academic Year - COM/2018/Q3 https://www.wur.nl/upload_mm/3/e/b/770b66bf-a101-49b7-9dbb-79146c25b8dd_03_09_18%20Opening%20Wageningen%20Academic%20Year_final_final%20-%20for%20publication.pdf (Letöltés ideje 2020.02.03.)
- Hogan, P. (2019. január 17.): International Green Week 2019 Remarks at the Official Opening - COM/2019/Q1 https://www.gruenewoche.de/Presse/Pressemitteilungen/News_60245.html (Letöltés ideje 2019.12.06.)
- Hogan, P. (2019. április 8.): Commissioner Hogan on Brexit preparedness in the area of Agriculture - COM/2019/Q2/1 https://ec.europa.eu/ireland/new/commissioner-hogan-on-brexit-preparedness-in-the-area-of-agriculture_en (Letöltés ideje 2020.02.03.)

Hogan, P. (2019. május 7.): Keynote speech by Commissioner Phil Hogan at ‘Our Forests, Our Future’ conference - COM/2019/Q2/2 <http://news.bio-based.eu/keynote-speech-by-commissioner-phil-hogan-at-our-forests-our-future-conference-brussels/> (Letöltés ideje 2019.02.03.)

„A TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY CM-SMR-495735-2019 NYILVÁNTARTÁSI SZÁMÚ CAMPUS MUNDI RÖVID TANULMÁNYÚT PROGRAM SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

„AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-19-I-BCE-138 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

Szerző

Báló András

ORCID <https://orcid.org/0009-0009-6262-631X>

PhD-hallgató

Budapesti Corvinus Egyetem

E-mail: balo.andre@gmail.com

*This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License /
A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik*

[CC-BY-NC-ND-4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

